

Цивільне право та процес, господарське право та процес,
сімейне право, міжнародне приватне право

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ
ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ОРГАНАМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ
КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ**

Джепа Ю.А.,

к.ю.н., доцент кафедри правосуддя

Національного аграрного університету

Згідно частини 2 статті 3 Закону України «Про виконавче провадження» [2] рішення про стягнення коштів з державних органів, державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників затверджений постановою Кабінет Міністрів України від 03.08.2011 № 845 [4].

Згідно пункту 24 Порядку [4] оригінал виконавчого документа подається для виконання до органу Казначейства, в якому обслуговується боржник.

Процедура здійснення безспірного списання коштів з рахунків боржника, за якою при виконанні судових рішень діють органи Казначейства, визначена пунктами 25-32 Порядку [4]. Зокрема, згідно пункту 27 Порядку [4] для здійснення безспірного, списання коштів орган Казначейства відображає в обліку відповідні бюджетні зобов'язання боржника. Погашення таких бюджетних зобов'язань здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань зазначеного боржника. Одночасно боржник зобов'язаний привести у

відповідність із такими бюджетними зобов'язаннями інші взяті ним бюджетні зобов'язання. Відповідно до пункту 28 Порядку [4] орган Казначейства протягом трьох робочих днів після надходження виконавчого документа на підставі документів, поданих стягувачем, визначає коди програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету (коди тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів) та економічної класифікації видатків бюджету і рахунки боржника, з яких проводиться безспірне списання коштів.

Незважаючи на наявність вищезазначеного чітко врегульованого порядку виконання судового рішення, на практиці виникає низка питань, пов'язаних із його реалізацією, зокрема у господарському судочинстві.

Так, відповідно до ст. 121 Господарського процесуального кодексу України [1] при наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, за заявою сторони, державного виконавця, за поданням прокурора чи його заступника або за своєю ініціативою господарський суд, який видав виконавчий документ, у десятиденний строк розглядає це питання у судовому засіданні з викликом сторін, прокурора чи його заступника і у виняткових випадках, залежно від обставин справи, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, ухвали, постанови, змінити спосіб та порядок їх виконання.

Як бачимо, вищезазначеною нормою не передбачений такий заявник, як орган, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів. Термінологічно та законодавчо даний суб'єкт є відмінним від поняття «державний виконавець», а застосування аналогії закону та права є поняттям матеріального права і до процесуальних норм не застосовується.

Не вирішено дане питання й шляхом надання керівних роз'яснень Вищим господарським судом України, зокрема, в постанові Пленуму Вищого господарського суду України № 9 від 17.10.2012 «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України» [7] або будь-якій іншій постанові Пленуму.

Тому, на думку автора, доцільним є розширення в цій нормі господарського процесу кола суб'єктів, що можуть звертатися до господарського суду із заявами про відстрочення або розстрочення виконання рішення, ухвали, постанови, зміни способу та порядку їх виконання (зокрема, доповнивши їх органом, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів), шляхом внесення відповідних змін до ст. 121 Господарського процесуального кодексу України [1].

Окрім відсутності визначення органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, як суб'єкта звернення до господарського суду під час здійснення ним функцій з виконання судових рішень, судова практика містить непоодинокі випадки інших «прогалин», що потребують законодавчого врегулювання.

Зокрема, непоодинокими є випадки неможливості виконання судового рішення органами Казначейства, а тому, як наслідок, необхідності їх звернення до суду для врегулювання цього питання шляхом зміни способу і порядку його виконання.

Під зміною способу і порядку виконання рішення слід розуміти прийняття господарським судом нових заходів для реалізації рішення в разі неможливості його виконання у порядку і способом, раніше встановленими. Підставою для зміни способу та порядку виконання судового рішення можуть бути конкретні обставини.

На думку автора, варто навести наступний приклад. Рішенням господарського суду було задоволено позов, відповідачем у якому є відділ ДВС районного управління юстиції, і з якого за рішенням суду стягнуто певну грошову суму.

Згідно статті 3 Закону України «Про державну виконавчу службу» [3] районні; районні в містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції є юридичними особами, мають відповідні рахунки в органах Державного казначейства України для обліку депозитних сум і зарахування стягнутих з

боржників коштів та їх виплати стягувачам у національній валюті, а також відповідні рахунки для обліку аналогічних операцій в іноземній валюті в банках, гербову печатку.

Тобто в органах Казначейства для відділів державної виконавчої служби відкриваються лише депозитні рахунки, на які зараховуються стягнуті з боржників суми коштів. Таким чином в управлінні ДКСУ у певному районі будь-якої області немає відкритих рахунків, на яких обліковуються кошти безпосередньо відділу державної виконавчої служби районного управління юстиції.

Водночас статтею 5 Закону України «Про державну виконавчу службу» [3] визначено компетенцію органів державної виконавчої служби з організації діяльності державної виконавчої служби. Зокрема Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі організують виконання законів і здійснюють керівництво управліннями державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, районними, районними у містах, міськими (міст обласного значення), міськрайонними відділами державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції, координують і контролюють їх діяльність; організують професійну підготовку та атестацію державних виконавців; розглядають скарги на дії державних виконавців; заохочують за успіхи в роботі і накладають стягнення за порушення трудової дисципліни; здійснюють технічне забезпечення державної виконавчої служби; організують виконання рішень відповідно до закону, надають рекомендації щодо виконання державними виконавцями рішень у порядку, встановленому законом.

Згідно пункту 5.9 Положення про Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 № 1707/5 [5], Головне територіальне управління

юстиції з метою організації своєї діяльності здійснює централізований бухгалтерський облік витрат на утримання районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних, міжрайонних управлінь юстиції, нотаріальних контор.

Згідно пункту 1 Положення про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний, міжрайонний відділ державної виконавчої служби, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 10.04.2012 № 549/5 [6], районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний міжрайонний відділ державної виконавчої служби є структурним підрозділом районного, районного у місті, міського (міста обласного значення), міськрайонного, міжрайонного управління юстиції, що забезпечує реалізацію повноважень Державної виконавчої служби України.

Таким чином, матеріально-технічне забезпечення діяльності та фінансування відділу ДВС районного управління юстиції здійснюється централізовано через Головне територіальне управління юстиції в області. Рахунків, на яких обліковувались би кошти безпосередньо цього органу державної влади та з яких можливо було б провести списання коштів на виконання наказу господарського суду в управлінні ДКСУ у певному районі не відкрито.

Натомість відповідно до пункту 15 Положення про Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 № 1707/5 [5], Головне територіальне управління юстиції має рахунки в установах Казначейства.

Головне територіальне управління юстиції в області, яке виступає розпорядником бюджетних коштів та забезпечує функціонування органів державної виконавчої служби області шляхом здійснення відповідних видатків, має відкриті рахунки в Головному управлінні Державної казначейської служби України в області.

Таким чином, ані боржник за виконавчим документом - відділ державної виконавчої служби районного управління юстиції, ані Головне територіальне управління юстиції в області, як розпорядник бюджетних коштів, не можуть виконати судові рішення в добровільному порядку, тому господарські суди в більшості випадків вважають за необхідне змінити спосіб і порядок виконання рішень для забезпечення його реального виконання шляхом списання коштів в дохід державного бюджету України з рахунків Головного територіального управління юстиції в області замість відділу ДВС у певному районі (наприклад, ухвала господарського суду Хмельницької області від 04.09.2015 в справі № 8/5025/1310/11; постанова Севастопольського апеляційного господарського суду від 17.09.2013 та постанова Вищого господарського суду України від 05.02.2014 в справі № 5002-17/2085-2004 тощо) [8].

При цьому цілком очевидним є те, що, оскільки відділи ДВС у районі є окремими юридичними особами, зміна порядку виконання рішення шляхом списання заборгованості з Головного територіального управління юстиції в області, що також є юридичною особою, незважаючи на відсутність будь-якого іншого раціонального та справедливого шляху отримання стягувачем коштів та виконання судового рішення, містить елемент «підміни боржника» не у порядку, визначеному діючим процесуальним законодавством, зокрема, шляхом заміни боржника його правонаступником, а тому потребує врегулювання шляхом внесення відповідних змін одночасно як до Господарського процесуального кодексу України [1], так і до Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженого постановою Кабінет Міністрів України від 03.08.2011 № 845 [4] та Положення про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний, міжрайонний відділ державної виконавчої служби, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 10.04.2012 № 549/5 [6], з метою реалізації одного із найважливіших принципів судочинства -

конституційного принципу обов'язковості та реальності виконання судових рішень.

Використана література:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 // <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Закон України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 № 606-XIV // <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24.03.1998 № 202/98-ВР // <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 845 // <http://zakon.rada.gov.ua/>
5. Положення про Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 № 1707/5 // <http://zakon.rada.gov.ua/>
6. Положення про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення), міськрайонний, міжрайонний відділ державної виконавчої служби, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 10.04.2012 № 549/5 // <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 9 від 17.10.2012 «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України» // <http://arbitr.gov.ua/>
8. <http://reyestr.court.gov.ua/>